

УДК: 387.147:33

В.В. Різник

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ - ВАЖЛИВЕ ЗАВДАННЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ НОВОЇ ЯКОСТІ

У статті теоретично обґрунтовано необхідність формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності, з'ясовано сутність даної готовності та розкрито технологію її формування.

The necessity of future economists readiness to professional activity is substantiated in theory, essence of this readiness is found out and technology of its forming is exposed in the article.

Ключові слова: професійна підготовка, готовність до професійної діяльності, педагогічні умови формування готовності, технологія формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності.

Динамічний розвиток ринкових процесів, мінливість економічного середовища вимагають інноваційних підходів до професійної підготовки економістів. Забезпечення якісного освітнього рівня фахівців і відповідності їх підготовки умовам міжнародного ринку праці посилює актуальність питання формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності.

Знання нині виступають лише потенціалом, яким має володіти фахівець, головною є результативність діяльності спеціаліста в конкретних умовах, тому одним із напрямів модернізації освіти є впровадження та реалізація компетентісного підходу в навчанні. Компетентісний підхід орієнтується на кінцевий результат освітнього процесу та спрямовується на формування у випускника готовності ефективно організувати внутрішні (знання, уміння, цінності, психологічні особливості тощо) і зовнішні (інформаційні, людські, матеріальні та ін.) ресурси для досягнення поставленої мети. Компетентність характеризує міру включення в активну діяльність, здатність ефективно розв'язувати конкретну ситуацію, мобілізуючи при цьому знання, уміння, досвід, поведінкові відносини та цінності. На перший план виходить категорія «здатності до дії» як уміння використовувати знання у практичній діяльності [2, с. 80].

Професійна компетентність є інтегральною характеристикою особистості, яка свідчить про рівень її фахової підготовленості, обізнаності, досвіду, поєднання значущих, особистісних якостей і здібностей, необхідних для успішного виконання посадових функцій. Вона виступає не лише мірою професіоналізму, але й є визначальним фактором, від якого залежить успішність реалізації як соціальних, професійних функцій, так і всієї подальшої життєдіяльності особистості. Професійна компетентність характеризується сформованістю комплексу знань, умінь і навичок у галузі свого фаху з досвідом їх практичного застосування, що забезпечує майбутню ефективну діяльність [2, с. 83].

Компетентісний підхід спрямовується на формування у випускника готовності ефективно виконувати професійні обов'язки, досягати поставленої мети.

Дослідженням готовності до діяльності займалися такі науковці: М. Дьяченко, І. Гавриш, Л. Кадченко, Л. Кондрашова, М. Кулакова, А. Ліненко, О. Міщенко, Р. Нью, В. Стасюк, С. Тарасова, Д. Узнадзе та ін. Зокрема, Д. Узнадзе досліджував настанову як готовність до визначеної форми реагування; М. Дьяченко та Л. Кандибович розглядали психологічні проблеми готовності до діяльності; Г. Ковальчук займалася проблемою формування психологічної готовності у студентів – майбутніх викладачів економіки.

Готовність до різних аспектів педагогічної діяльності стала предметом дослідження таких відомих науковців як І. Гавриш, Л. Кадченко, Л. Кондрашова, А. Ліненко, О. Міщенко, Р. Нью, В. Сластьонін та ін. Проблема професійної готовності економістів цікавила В. Стасюк, предметом дослідження якої були педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі «школа – вищий заклад освіти». Формування готовності майбутніх менеджерів фінансово-економічного профілю до управлінської діяльності розглянуто у праці С. Тарасової.

Науковий аналіз педагогічних досліджень учених у галузі професійної підготовки засвідчує, що проблема формування готовності студентів економічних спеціальностей до професійної діяльності залишається недостатньо розробленою.

Метою нашої статті є теоретичне обґрунтування необхідності формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності, з'ясування сутності даної готовності та висвітлення технології формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності.

Формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності є важливим завданням сучасної підготовки фахівців нової якості.

Сьогодні цінується здатність випускника відстоювати свою думку, підтверджувати її фактичними даними, підбирати зрозумілі аргументи, пояснювати всі питання вдало та зрозуміло. Роботодавці бажають, щоб працівник швидко відстежував зміни та пристосовувався до них. На їхню думку, фахівець повинен мислити на перспективу, аналізувати тенденції розвитку організації, виявляти пріоритетні напрями роботи, аналізувати помилки, відповідати за них і вирішувати проблеми [3, с. 14].

Завданням університету є не тільки надання системи знань, умінь та навичок економіста, але й забезпечення розвитку особистості кожного студента. Процеси навчання та становлення особистості нероздільні, вони повинні бути послідовними і безперервними [1, с. 32]. Професійна підготовка висококваліфікованих спеціалістів економічних галузей має орієнтуватися не тільки на глибоку теоретичну підготовку, а й на формування у студентів умінь творчо використовувати здобуті знання, постійно збагачувати їх, самостійно розв'язувати виробничі проблеми, бути комунікабельними, швидко реагувати на появу нового, мислити на перспективу, бути організованими, дисциплінованими, вольовими.

Головним завданням сучасної професійної підготовки майбутніх економістів є формування якостей конкурентоспроможного фахівця для професійної діяльності в умовах ринкової економіки. З цією метою необхідно розробляти та впроваджувати технології формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності,

більше уваги приділяти їх практичній підготовці, поєднанню різних форм організації навчання, використанню активних методів навчання.

Незважаючи на те, що адаптація в умовах роботи на конкретних місцях проходить на базі основного багажу знань і вмінь, яких набувають у вищому навчальному закладі, провідну роль відіграє наявність у молодого спеціаліста готовності до професійної діяльності.

Готовність майбутніх економістів до професійної діяльності вважаємо складним утворенням, інтегральною характеристикою особистості, що є комплексним відображенням цілого ряду важливих особистісних рис і професійних якостей [4, с. 193]. Готовність майбутніх фахівців економічних спеціальностей виступає фундаментом професійної підготовки, визначає професіоналізм, дає змогу максимально реалізувати себе в конкретній діяльності, сприяє самовдосконаленню, саморозвитку фахівця.

На підставі теоретичного аналізу проблеми готовності вважаємо, що готовність майбутніх економістів до професійної діяльності включає складові: психологічну готовність (мотиваційний компонент, компонент комунікабельності, рефлексивний та волевий компоненти), теоретичну готовність (інтелектуальний, когнітивний та інформаційний компоненти), практичну готовність (діяльнісний, організаційно-виконавчий та діловий компоненти), готовність до подальшого вдосконалення себе як фахівця (креативний та евристичний компоненти).

Психологічна готовність майбутніх економістів до професійної діяльності передбачає наявність системи спонукань, які зумовлюють активність особистості, стійке прагнення до досягнення успіху та прагнення уникнути невдачі; здатність швидко і легко встановлювати контакт з іншими людьми, уміння співпрацювати і спілкуватися; здатність до об'єктивної самооцінки своїх дій і вчинків; спроможність здійснювати свідому організацію і регуляцію своєї діяльності та поведінки, уміння долати труднощі при досягненні мети.

Теоретична готовність пов'язана з наявністю у майбутніх економістів пізнавальних здібностей, здатністю швидко і легко набувати нові знання і вміння, розвиненістю вміння долати несподівані перешкоди, знаходити вихід із нестандартних ситуацій; наявністю в них спеціальних знань; здатністю майбутніх економістів орієнтуватися в потоці інформації та вибирати серед неї найсуттєвішу.

Практична готовність — це здатність майбутніх економістів до професійної діяльності, уміння застосовувати знання про способи дій на практиці, сформованість професійних умінь і навичок; здатність до контролю за виконанням поставлених завдань, уміння вести облік, аналіз та готувати звіти; сумлінне ставлення до роботи, якісне виконання доручень або завдань відповідно до поставлених вимог, дисциплінованість, пунктуальність і відповідальність.

Готовність до подальшого вдосконалення себе як фахівця передбачає наявність у майбутніх економістів здібностей до творчості, здатність генерувати нововведення, наявність продуктивного творчого мислення, здатність до пошуку при розв'язанні складних професійних завдань.

З метою формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності необхідно підготовку студентів здійснювати за спеціально розробленою технологією, яка розглядається нами як навчально-виховний процес, спрямований за критеріями тех-

нологічності, як сукупність мети, завдань, змісту, форм, методів і прийомів, послідовне здійснення яких приведе до досягнення позитивного результату.

Дана технологія передбачає, що в ході навчання цілеспрямовано створюються такі педагогічні умови для забезпечення ефективного формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності:

- удосконалення практичного компонента професійної підготовки студентів та спрямованість мети, завдань і змісту навчання на формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності;
- органічне поєднання різних форм організації навчально-виховного процесу;
- використання активних методів навчання у процесі вивчення спеціальних дисциплін;
- здійснення формування готовності майбутніх економістів відповідно до етапів технології.

Формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності у процесі вивчення спеціальних дисциплін має відбуватися поетапно. Перший етап (підготовчий) передбачає підготовку викладацького складу до формування готовності студентів до майбутньої професійної діяльності. Другий етап (основний) полягає у впровадженні в навчально-виховний процес технології формування готовності майбутніх фахівців економічних спеціальностей до професійної діяльності. Третій етап (підсумковий) передбачає закріплення сформованих компонентів готовності студентів до професійної діяльності, підвищення активності студентів економічних спеціальностей у напрямі їх професійного самовдосконалення.

Реалізація I етапу формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності передбачає, насамперед, упровадження для викладачів спецкурсу «Формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності у процесі вивчення спеціальних дисциплін».

Головна мета спецкурсу – допомогти викладачам усвідомити сутність готовності майбутніх економістів до професійної діяльності та звернути їхню увагу на педагогічні умови, які дадуть змогу забезпечити ефективне формування готовності студентів до неї у процесі вивчення спеціальних дисциплін.

Основний етап формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності передбачає реалізацію технології, поєднання вивчення спеціальних (професійно орієнтованих) дисциплін з організацією та проведенням виробничої практики, що спрямовується на формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності.

З метою ефективного формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності у процесі вивчення спеціальних дисциплін мають впроваджуватися сучасні форми проведення лекційних занять (міні-лекції, лекції-бесіди, лекції з аналізом конкретних ситуацій).

Вивчення спеціальних дисциплін за даною технологією на практичних заняттях має відбуватися за розробленим алгоритмом-практикумом, який навчає студентів, як думати, а не про що думати, тобто процесові вирішення економічних проблем, а не самого вирішення даних проблем.

Вивчення професійно орієнтованих дисциплін має здійснюватися за такими послідовними кроками: розпізнавання проблеми; дефініція проблеми; альтернативні способи розв'язання проблеми; прийняття рішення щодо найкращого способу розв'язання проблеми.

У ході вивчення спеціальних дисциплін мають використовуватися різноманітні методи активізації навчання, у першу чергу – моделювання, проектування, ігри та аналіз економічних ситуацій.

Серед різноманітних форм організації навчання важливе місце посідає індивідуально-консультативна робота. Індивідуальна консультація викладача дає студенту широкий простір для аналізу суперечливих питань, які виникають у процесі вивчення спеціальних дисциплін, ознайомлення з новітніми дискусійними питаннями, котрі ще не внесено до підручників.

Метою організації самостійної роботи є сприяння формуванню у студентів самостійності в прийнятті рішень, у вмінні систематизувати, планувати, контролювати і регулювати свою діяльність без сторонньої допомоги.

У процесі професійної підготовки маємо враховувати, що майбутні економісти повинні вміти управляти власною поведінкою, при поразках не звинувачувати зовнішні обставини, шукати перш за все причину в собі. У зв'язку з цим підготовка до професійної діяльності має розпочинатися з усвідомлення своїх сильних і слабких, професійних і особистісних якостей, має здійснюватися самопізнання і самовдосконалення на основі самоаналізу.

Формуванню готовності майбутніх економістів до професійної діяльності сприяють також індивідуальні форми навчально-виховної взаємодії (консультації, бесіди), у яких викладач має змогу забезпечити індивідуально орієнтовану допомогу студентам у професійному зростанні, самовдосконаленні, з опорою на позитивні професійно значущі риси і якості особистості, з урахуванням виявлених проблем і недоліків у підготовці до професійної діяльності.

Проведене експериментальне дослідження підтвердило, що впровадження запропонованої технології формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності у процесі вивчення спеціальних дисциплін з урахуванням комплексу визначених педагогічних умов сприяє досягненню бажаного результату – дає змогу готувати фахівців нової якості шляхом підвищення ефективності формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності.

Викладені в статті теоретичні основи формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності не претендують на вичерпне розв'язання проблеми. Подальше дослідження вбачаємо у з'ясуванні ефективних шляхів підготовки викладачів вищих навчальних закладів до формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності.

1. *Берега А.М.* Організація самостійної та індивідуально-консультативної роботи в нових умовах / А.М. Берега // Індивідуалізація навчального процесу як провідна складова модернізації вищої економічної освіти: зб. матеріалів наук.-метод. конф., 31 січ. – 2 лют. 2006 р.: у 2 т. / редкол.: Колот А.М. та ін. – К., 2006. – Т.1. – С. 31 – 40; 2. *Демура І.* Професійна компетентність студентів вищих навчальних закладів економічного профілю як педагогічна проблема / І. Демура // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2007. – № 3. – С. 80 – 88; 3. *Ковальчук Г.О.* Активізація навчання в економічній освіті: Навч. посіб. / Г.О. Ковальчук // 2-ге вид., доп. – К.: КНЕУ, 2005. – 298 с.; 4. *Різник В.В.* Готовність студентів економічних спеціальностей до професійної діяльності: сутність та структура / В.В. Різник // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Переяслав-Хмельницький, 2008. – Вип. 16. – С. 191 – 193.